

A 6098.

1853.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

39 118

Maa : rahwa
Kasuline Kalender
ehk Täht-raamat,
1853

aasta peäle pärast meie Jõfanda Jeesuse Kristuse sündimist.
Sel aastal on 365 pääwa.

Tartus

H. Laakmanni kirjadega trükitud.

Märkide feletamine.

● Noor: kuu.	● Esimene weerand.
● Täis: kuu.	● Viimne weerand.
P. püha.	p. pärast ehk pääw.
om. ommikul.	õht. õhtul.
e. l. enne lõunat.	p. l. pärast lõunat.
ts. tõuseb.	lh. läheb alla.
m. ja ' minut.	f. kel, ja t. tund.

Pääwa- ja kuu-warjutamised.

Sel aastal warjutakse päike kaks kord ja kuu üks kord; aga meie maal ei ole need warjutamised mite nähtawal.

Aasta jägude muudmised.

- 1) Rewade alustab 8. Märtsil k. 6, 3 min. õht.
- 2) Suwi alustab 9. Juunil k. 3, 1 min. p. l.
- 3) Sügise alustab 11. Septembril k. 5, 5 min. om.
- 4) Talw alustab 9. Deetsembril k. 10, 50 min. õht.

Der Druck dieses nur in den Ostsee-Gouvernements abzusehenden Kalenders wird unter der Bedingung gestattet, daß nach Vollendung desselben die vorschriftmäßige Anzahl von Exemplaren der Abgetheilten Censur in Dorpat eingeliefert werde.

Dorpat, den 24. Septbr. 1852.

Abgetheilter Censor in Dorpat:
Hofrath de la Croix.

Sündinud asjade aea = arw.

Maa- ilma loomiseft arwatakse	5802 aast.
Kristuse sündimiseft	1853 —
Tallinna ehitamiseft	634 —
Tarto ehitamiseft	823 —
Raamato: trükimise üleswõtmiseft	413 —
Luteruse õige usu üleswõtmiseft	336 —
Peeterburgi linna ehitamiseft	150 —
Wene-riigi walitsuse alustuseft meie Maal	143 —
Suure kooli alustuseft Tartus	51 —
Rõuge: panemise astatuseft	50 —
Prantsuse Wene: maale tulemiseft ja Moskwa linna põlemiseft	41 —
Meie Keisri Herra Nikolai I. walit- suse hakatuseft	28 —

Sel aastal näitab tunnipa.

1. Januaril 9 minutit tunnikellast tagasi.
1. Weebruari 15 min. — —
1. Märtsil 10 minutit — —
1. Aprillis 1 minuti — —
1. Mail 4 minutit tunnikellast ette.
1. Juunil tunnikellaga ühte.
1. Juulil 5 minutit tunnikellast tagasi.
1. Augustil 5 minutit — —
1. Septembril 4 minutit tunnikellast ette.
1. Oktobril 14 minutit — —
1. Nowembril 15 min. — —
1. Deetsembril 5 min. — —

Kaks ristiseft (**) näbali pääwa arwo: numri ees tähendawad, et on kiriko: ehk kroono: püha, mis kirikus pühitsetakse; üks ainus (*) tähendab, et on mälestuse p., mis kirikus ei pühitseta, aga mil kohut ja kooli ei peeta.

Aasta algmine.

Jaanar.

Aeg Isa koeas mõeldetud
Meil elo aastaid rajab,
Ja kätte alla peidetud:
Mistl' wari maha sajab.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
Neäri p.	Kristuse ümberleikamisest.	Euuf. 2, 21.
**1 Neljap.	Neäri : pääw	Pehme ilm.
2 Reede	Nabel, Set	Pilwitab.
3 Laupääw	Genof	
Pühhap. p. Neäri p.	Jesús põgeneb Egiptuse maale.	Mat. 2, 13—23.
4 Pühap.	Metusala	☉ 7, 16' om.
5 Esmasp.	Siimeon	
**6 Teisip.	3 Kuninga p.	Annab lund
7 Kolmnäd.	Melfior	ja tuislab.
8 Neljap.	Errart	
9 Reede	Kaspar	
10 Laup.	Paawli pääw.	
1. Pühap. p. 3 Kuning. p.	— 12 aastane Jeesus templis.	Euuf. 2, 41—52.
11 Pühap.	Higinus	tuulne ja
12 Esmasp.	Rein	
13 Teisip.	Hilarinus	☉ 7, 29' om.
14 Kolmnäd.	Robert	fula. Sajab
15 Neljap.	Weelike	

16	Neede	Gerdman	räntsakat.
17	Laup.	Tõnise pääw.	
2. Püh. p. 3 Kun. p. — Pulmad Kaana linnas. Joann. 2, 1—11.			
18	Pühap.	Gewrain	Piltweß.
19	Esmašp.	Saara	
20	Teisip.	Waab. Sebast.	☾ 7, 48' om.
21	Kesknäd.	Agneta	
22	Neljap.	Wintsent	Waga
23	Neede	Emerentsia	
24	Laup.	Timoteus	ja
3. Püh. p. 3 Kun. p. — Pealikust Kapernauma linnas. Mat. 8, 1—13.			
25	Pühap.	Paawli ümb.	niiske.
26	Esmašp.	Hans	
27	Teisip.	Krisostomus	☾ 7, 21' om.
28	Kesknäd.	Kaarel	
29	Neljap.	Saamuel	Paras
30	Neede	Ludowika	
31	Laup.	Polikarpus	fülm.

1 Januaril tõuseb päike E. 8, 43 m., lähab alla E. 3, 37 m.

11 — — — — 8, 25 — — — 3, 59 —
21 — — — — 8, 8 — — — 4, 23 —

Ei rifu idu talwe külm,
 Kel'l igawene sifu;
 Kül armus kaitsew Isa film
 Teeb idust ue rõõsu.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
4. Püh. p. 3. Kuu. p. — Jeesus ahwardab tuult ja merd. Mat. 8, 23—27		
1 Pühap.	Brigita	
*2 Esmasp.	K ü ü n l a p ä ä w	lähäb
3 Teisip.	Hanna	
4 Keisnäd.	Weronika	☾ 4, 58' om.
5 Neljap.	Agata	fangemaks.
6 Reede	Peerent	
7 Laup.	Rikart	Tuleb
5. Püh. p. 3. Kuu. p. — Umbrohi niso seas. Mat. 13, 24—30.		
8 Pühap.	Saalomon	lund.
9 Esmasp.	Upolonia	Paras
10 Teisip.	Paulina	
11 Keisnäd.	Karolina	☾ 9, 11' õht.
12 Neljap.	Eüwrosina	külm.
13 Reede	Beeningna	Selge.
14 Laup.	Walentin	Pehme

6. p. e. Krist.   lest. p. L  tteggijad winam  el. Mat. 20, 1–16.

15 Pühap.	Israhel	ilm.
16 Esmasp.	Juliana	Sula.
17 Teisip.	Konstantzia	3, 26' l��un.
18 Kestnäd.	Konfordia	Heitlik.
19 Neljap.	Susanna	Kaunis
20 Neede	E��fari��s	külm.
21 Laup.	Ello	

7. p. e. Krist.   lest. p. – K  twa  ast. Suut. 8, 4–15.

22 Pühap.	Peetri p���w.	Selge.
23 Esmasp.	Jobst	Külm lähäb
24 Teisip.	Madise p���w.	10, 6' ��ht.
25 Kestnäd.	Wiktor	kangemaks.
26 Neljap.	Nestor	
*27 Neede	Klaudius	Annab.
28 Laup.	Justus	

1. Weebruariil tõuseb p  ife t. 7, 42 m., lähäb alla t. 4, 50 m.

11.	—	—	—	7, 16	—	—	—	5, 13	—
22.	—	—	—	6, 48	—	—	—	5, 37	—

Kõik kõrrekefi mõderutab
 Müüd päike talve rinnalt,
 Must põllo, peenar sõrmutab
 Ise lootust mulla pinnalt.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
Paastu Pühap. — Kristuse kannatamised. Luuk. 18, 31—43.		
1 Pühap.	Albinus	lund.
2 Esmasp.	Lowisa	Raunis kül.
3 Teisp.	Wastla pääw.	Heitlik
4 Keisnäd.	Luha pääw.	☉ 1, 21' om.
5 Kolmap.	Murora	ilm.
6 Reede	Gottwrid	
7 Laup.	Simmo	
1. Pühap. paastus. Kristust kiusatakse. Mat. 4, 1—11.		
8 Pühap.	Perpetua	Luleb
9 Esmasp.	Prudentius	lund
10 Teisp.	Mikeus	
11 Keisnäd.	Palwe pääw.	(1. Kwatember.)
12 Kolmap.	Gregor	
13 Reede	Ernst	☉ 8, 7' om.
14 Laup.	Matilde	ja tuisko.
2. Pühap. paastus. Kananea-maa naene. Mat. 15, 21—28.		
15 Pühap.	Luugus	Pilwitab.

16	Esmašp.	Gaabriel	Sajab
17	Teisip.	Truuta	wihma.
18	Kestnäd.	Patritsius	
19	Neljap.	Joosep	☾ 11, 21' õht.
20	Reede	Kuubert	Heitlik.
21	Laup.	Beenedikt	

3. p. paastus. Kristus ajab kurja waimo wälja. Luuk. 11, 14—28.

22	Pühap.	Rahwael	
23	Esmašp.	Palmi puude püha	Range
24	Teisip.	Kasimir	
*25	Kestnäd.	Paasto Maarja p.	tuul ja wihm.
26	Neljap.	Manuel	
27	Reede	Kustaw	☼ 1, 44' p. l.
28	Laup.	Gideon	Selgib.

4. p. paastus. Kristus sööb 5000 meest. Joann. 6, 1—15.

29	Pühap.	Wilipina	Raunis
30	Esmašp.	Udonis	foe.
31	Teisip.	Toots	

1. Märtsil tõuseb päike k. 6, 24 m., lähab alla k. 5, 59 m.

11. — — — — 5, 53 — — — — 6, 21 —

21. — — — — 5, 56 — — — — 6, 44 —

Bee-ema rinnad soodavad
 Jõud' and's võsukest;
 Kui urva tuppel paisowad,
 Siis magus mahla-vesti.

Nädalad ja nädola pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Kestnäd.	Teodora	Ilmad
2 Neljap.	Teodosia	seädwad
3 Reede	Werdinand	põualiseks.
4 Laup.	Ambrosius	6, 33' õht
5. p. paastus. Jeesust wisatakse kiviidaga. Joann. 8, 46—59.		
5 Pühap.	Maaksim	Selge.
6 Esmasp.	Kõlestin	Tuulne
7 Teisip.	Naron	ja
8 Kestnäd.	Liborius	tuleb
9 Neljap.	Wogislaus	wihma.
10 Reede	Esekiel	
11 Laup.	Herman	4, 59' p. l.
6. p. paastus. — Kristuse sisesõitmisest. Mat. 21, 1—9.		
12 Pühap.	Inuilius	Waga ja
13 Esmasp.	Iustinus	foe.
14 Teisip.	Liburtius	Wihmane
15 Kestnäd.	Obadias	ja

**16 Neljap.	Suur Neljap.		tuulne ilm.
**17 Reede	Suur Reede	trooni	
18 Laup.	Valerian	p. sünb. p.	☉ 8, 37' om.

Eihawete Püha. — Kristuse ülestõusmisest. Mark. 16, 1—8.

**19 Pühap.	1. Eihawete P.		
**20 Esmasp.	2. Eihawete P.	9. süü nädal.	Tormine.
**21 Teisip.	Adolarius Keiserina		
*22 Keisnäd.	Kaajus nime p.		Head.
*23 Neljap.	Süri pööma		
*24 Reede	Albert		soeal ilmad.
*25 Laup.	Markuse p.		

1. p. p. ülest. p. — Kinnipandub ülest. Joann. 20, 19—31.

26 Pühap.	Etsekias		☉ 5, 53' om.
27 Esmasp.	Anastasiu		Tuulene ja
28 Teisip.	Teresia		wilo.
29 Keisnäd.	Raimund		Wihma.
30 Neljap.	Grastus		

1. Aprillil tõuseb päike k. 4, 54 m., läheb alla k. 7, 9 m.

11. — — — — 4, 28 — — — — 7, 31 —

21. — — — — 4, 2 — — — — 7, 52 —

Nõemo imewad kõik loomad
 Loomus, eide rindadel;
 Käiwad hääd ja nurjatunud
 Tema lille jälgedel.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Reede	Wolbri pääw	8. f. n. Tuulene.
2 Laup.	Siigismund	
2. p. p. ülest. p. — Hea karjane. Joann. 10, 12—16.		
3 Pühap.	† leidmise p.	7. f. n. nädal. Annab 7, 43' om. soea wihma. Sagedad wihma.
4 Esmasp.	Lorentina	
5 Teisip.	Kotard	
6 Kestnäd.	Diitri	
7 Neljap.	Zetta	
8 Reede	Laus	
*9 Laup.	Rigula pääw	
3. p. p. ülest. p. — üüritse aea pärast. Joann. 16, 16—23.		
10 Pühap.	Kordian	6. f. n. nädal. ood. 12, 39' om. Wilo. Wihma ja tuult.
11 Esmasp.	Panfratsius	
12 Teisip.	Neero	
13 Kestnäd.	Sermatsius	
14 Neljap.	Kristjan	
15 Reede	Sohwia	
16 Laup.	Peregrinus	

4. p. p. ülest. p. — Kristuse araminemifest. Joann. 16, 5—15.			
17 Pühap.	Rikander	5. füli nädal.	☾ 7, 26' õht.
18 Esmasp.	Gerik		Sage
19 Teisip.	Wilip		wihm.
20 Keßnäd.	Wilemon		Ilmad lähwad
21 Neljap.	Triino		dige
22 Reede	Emilia		
23 Laup.	Leontine		
5. p. p. ülest. p. — Digest palumifest. Joann. 16, 23—30.			
24 Pühap.	Ester	4. füli nädal.	☉ 9, 50' õht.
25 Esmasp.	Urbani pääw		soeak.
26 Teisip.	Eduard		Head soeak
27 Keßnäd.	Luudolhw		ilmad.
**28 Neljap.	Taewa minem.		
29 Reede	Maksimilian		
30 Laup.	Willem		
6. p. p. ülest. p. — Rõemustaja. Joann. 15, 26—16, 4.			
31 Pühhap.	Alide		

1. Mail tõuseb päike E.	3, 39 m.,	lähab	alla E.	8, 14 m.
11. — — — —	3, 28 —	— — —	—	8, 35 —
21. — — — —	3, 4 —	— — —	—	18, 52 —

Rui on lõppul lehe-kuu,
Jaani alles algamas:
Siis on pidud pifi metsa,
Laanes laial lustilista.

Nädalab ja nädala pääwab.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Esmasp.	Wiigand	Annab
2 Teisip.	Emma	5, 12' õht.
3 Keeltnäd.	Eiiso	wilu
4 Neljap.	Widrika	wihma.
5 Reede.	Poniwatsius	Heitlik.
6 Laup.	Artus	Wihma.

Neli Pühi. — Pühast Waimust. Joann. 14, 23—31.

**7 Pühap.	Neli Püha	Soe.
**8 Esmasp.	Teine Püha	7, 57' om.
9 Teisip.	Bertram	Müristab
10 Keeltnäd.	Blawius	(2. Kwatember.)
11 Neljap.	Barnabas	paiguti.
12 Reede	Eino	Selge.
13 Laup.	Tobias	

Kolmaino Jumala P. — Jeesus ja Nikodemus. Joann. 3, 1—15.

14 Pühap.	Tetlohw	Wilo.
15 Esmasp.	Wiido	

16	Teisip.	Justina	1. kuli nädal.	8, 23' om.
17	Kestnäd.	Rikander		Tuulene.
18	Neljap.	Homer		Hommikuti
19	Reede	Kert		selge.
20	Laup.	Bloorian		

1. p. p. 3. a. J. p. — Rikas mees ja Saatsarus. Euuf. 16, 19—31.

21	Pühap.	Rahel	Müristab
22	Esmasp.	Tiit	ja sajab
23	Teisip.	Vasilius	
**24	Kestnäd.	Jaani pööw	12, 41' p. l.
**25	Neljap.	Bio Keisri h. sünd. p.	paiguti
26	Reede	Jeremias	wihma.
27	Laup.	7 magajade pööw.	

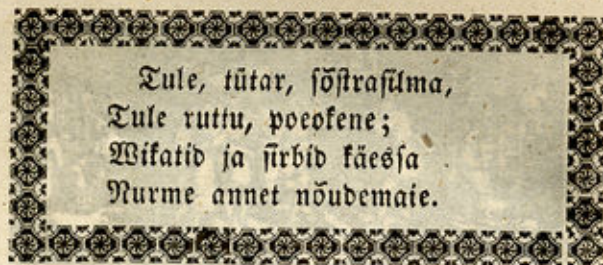
2. p. p. 3. a. J. p. — Suurest õhto södmaaeast. Euuf. 14, 16—24.

28	Pühap.	Joosua	
*29	Esmasp.	Peetri Paawl. pööw	Kaunis
30	Teisip.	Paawli mället. pööw	

1. Juunil tõuseb päike k. 2, 56 m., lähäb alla k. 9, 3 m.

11. — — — — 2, 55 — — — — 9, 8 —

21. — — — — 3, 2 — — — — 9, 6 —

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
*1 Kestnäd.	Teobald Reisri pr. sünd. pääw.	soe.
2 Neljap.	Cina Maar. p.	12, 2' ööse.
3 Reede	Kornelius	Heitlik.
4 Laup.	Ulrik	Annab
3. p. p. 3. a. J. p. — Arakadunud lambast. Luuk. 15, 1—10.		
5 Pühap.	Anselm	soe
6 Esmasp.	Norbertus	wihma.
7 Teisip.	Demetrius	3, 41' p. l.
8 Kestnäd.	Kilian	Rasked
9 Neljap.	Annikas	wihma ood.
10 Reede	7 wennaste pääw	
11 Laup.	Wadelheide	
4. p. p. 3. a. J. p. — Olge armolised. Luuk. 6, 36—42.		
12 Pühap.	Hindrik	Ilmuke
13 Esmasp.	Mareti pääw	
14 Teisip.	Donawent	
15 Kestnäd.	Apostl. lahku.	11, 47' õh t.
16 Neljap.	Hermina	selgib.

17	Reede	Aleksius	Pilwitab
18	Laup.	Rosina	ja
5. p. p. 3. a. 3. p. — Rohkest kala-saagist. Luul. 5, 1—11.			
19	Pühap.	Haraldus	annab wihma.
20	Esmašp.	Elias	Sagedad
21	Teisip.	Taanial	müristamised
22	Kestnäd.	Maaria Magd. p.	1, 52' ööse.
23	Neljap.	Dskar	hommikuti.
24	Reede	Kristina	
25	Laup.	Jakobi pääw	
6. p. p. 3. a. 3. p. — Wariseride õigusest. Mat. 5, 20—26.			
26	Pühap.	Anna	Rasked
27	Esmašp.	Marta	wihma sajud.
28	Teisip.	Pantalon	Annab soea
29	Kestnäd.	Dlew i pääw	
30	Neljap.	Rosalie	
31	Reede	Kristwrid	5, 27' om.

1. Juulil tõuseb päike E. 3, 16 m., lähab alla E. 8, 52 m.

11. — — — — 3, 35 — — — — 8, 36 —

21. — — — — 3, 56 — — — — 8, 15 —

Wifat wiinud wains ilo,
Sirpi nurmed silitanud;
Vigem õhto, haura wilo
Meie palgeid kahwatanud.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Laup.	Petri wang. ol.	wihma.
7. p. p. 3. a. 3. p. — Jesele äraseletamist. Mark. 17, 1—9.		
2 Pühap.	Hannibal	Õhtuti
3 Esmasp.	August	selge.
4 Teisip.	Dominiatus	
5 Keskäd.	Dswald	Enamiste
*6 Neljap.	Krist. äraselet. p.	☉ 12, 42' õöse.
7 Reede	Tõno	
8 Laup.	Kotlip	selge ja
8. p. p. 3. a. 3. p. — Wale-prophetidest. Mat. 7, 15—23.		
9 Pühap.	Romanus	
10 Esmasp.	Lauritsa p.	tuulene.
11 Teisip.	Olga	
12 Keskäd.	Klaara	Selge.
13 Neljap.	Made	
14 Reede	Eusebius	☉ 5, 25' õht.
*15 Laup.	Ruki Maar. p.	Heitlik.

9. p. p. 3. a. 3. p. — ülekohtusest majapidajast. Euuk. 16, 1—9.

16	Pühap.	Tisak	Wäga
17	Esmasp.	Henning	head
18	Teisip.	Helena	foead
19	Kesknäd.	Seebald	ilmad.
20	Neljap.	Pernart	
21	Reede	Rut	Reisri h.
*22	Laup.	Wilibert	froon. p. 1, 28' lõun.

10. p. p. 3. a. 3. p. — Jerusalema ärarikimisest. Euuk. 19, 41—48.

23	Pühap.	Sakarias	Heitlik
24	Esmasp.	Pärtli pööw	ja
25	Teisip.	Ludwik	wihma.
26	Kesknäd.	Katalie	Wilud
27	Neljap.	Separt	
28	Reede	Augustine	
*29	Laup.	Saani pea mah. p.	10, 45' om.

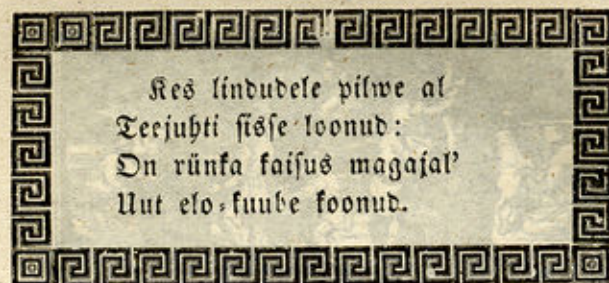
11. p. p. 3. a. 3. p. — Wariserist ja tõlnerist. Euuk. 18, 9—14.

*30	Pühap.	Penjamin Trooni pär.	ööd.
31	Esmasp.	Rebeka nime p.	

1. Augusti tõuseb väike k. 4 19 m. lähab alla k. 7 49 m.

11. — — — — 4, 41 — — — — 7, 22 —

21. — — — — 5, 4 — — — — 6 55 —

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Teisip.	Ekidius	Sage
2 Keisnäd.	Elisa	wihm ja
3 Neljap.	Berta	wilud
4 Reede	Meus	☾ 11, 58' l.
5 Laup.	Natanael	

12. p. p. 3. a. J. p. — Kurbist ja keeletumast. Mark. 7, 31—37.

6 Pühap.	Magnus	pääwad.
7 Esmasp.	Regina	Selge
*8 Teisip.	Maaria sündim. p.	taewas.
9 Keisnäd.	Pruuno	Annab
10 Neljap.	Liina	wihma.
11 Reede	Kerard	
12 Laup.	Siirus	

13. p. p. 3. a. J. p. — Preester ja Saamaria-meis. Luuk. 10, 23—37.

13 Pühap.	Amatus	☾ 12, 20' p. l.
*14 Esmasp.	Risti ülend. p.	Heitlik ilm.
15 Teisip.	Nikodemus	

16	Kestnäd.	Viina	(3. Kwatember.)
17	Kelhap.	Josepina	Pilwitab.
18	Reede	Tõnts	
19	Laup.	Tints	Wilo

14. p. p. 3. a. 3. p. — Kümnest pidalitõbbisest. Kuul. 17, 11—19.

20	Pühap.	Taana	tuult
21	Esmašp.	Mateuse pööw	● 12, 5' õõse.
22	Teisip.	Moorits	ja wihma.
23	Kestnäd.	Hoosea	
24	Kelhap.	Joann. saamise p.	Selge
25	Reede	Kleowas	
*26	Laup.	Joann. õpet. p.	ja waga.

15. p. p. 3. a. 3. p. — Rammonast. Mat. 6, 24—34.

27	Pühap.	Udolhw	● 5, 13' õht.
28	Esmašp.	Werner	Wilo
29	Teisip.	Mihkli pööw	
30	Kestnäd.	Hironimus	ja pilwes.

1. Septembril tõuseb päike k. 5, 28 m., lähab alla k. 6, 23 m.

11. — — — — 5, 49 — — — — 6, 55 —

21. — — — — 6, 11 — — — — 5, 26 —

Unustagem wiha waeno,
 Andkem andeks waenlasel:
 Ei tal tehko pisar kaebo,
 Koormat kaetsuse meel.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
*1 Neljap.	Maaria f. ja eesp.	Wihmane
2 Keede	Wolrad	ilm.
3 Laup.	Jairus	Wilo.

16. p. p. 3. a. J. p. — Rainsi-linna furnust. Kuul. 7, 11—17.

**4 Pühap.	Leikuse Pühha.	
5 Esmasp.	Amalia	☾ 2, 18' ööse.
6 Teisp.	Luisa	Heitlik.
7 Keskäd.	Simson	Wihm
8 Neljap.	Saamuel	ja külm
9 Keede	Pridrik	
10 Laup.	Arwid, Rai	tuul.

17. p. p. 3. a. J. p. — Wee-tõbiseft. Kuul. 14, 1—11.

11 Pühap.	Purkart	Alaliste
12 Esmasp.	Waltvriid	
13 Teisp.	Teresia	☾ 7, 7' om.
14 Keskäd.	Rai	niiske.
15 Neljap.	Hedwig	

19. Kt pühapäev al Reformatsiooni aastapäev

25. Reformatsiooni aastapäev.

31 pööra.

Wiina = Kuu.

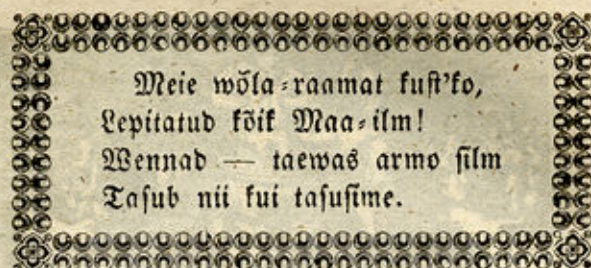

16. Reede	Teekla	Pilves.
17. Laup.	Dolop	
18. p. p. 3. a. J. p. — Suuremast kätust. Mat. 22, 34—46.		
18. Pühap.	Kuufase pääw	
**19. Esmasp.	Luteruse õige usu üleswõtm. p.	10, 26' e. l.
20. Teisip.	Welisias	Selgib.
21. Keisnäd.	Ursel	Waga.
*22. Neljap.	Kaasanip. Maariap.	
23. Reede	Sewerin	Enamiste
24. Laup.	Saalome	
19. p. p. 3. a. J. p. — Alwatud inimesest. Mat. 9, 1—8.		
25. Pühap.	Krispin	pilves.
26. Esmasp.	Amandus	Heitlik.
27. Teisip.	Kapitolin	1, 58' õõse.
28. Keisnäd.	Siimon Juudas	Annab
29. Neljap.	Hels	külma
30. Reede	Upsalon	wihma.
31. Laup.	Wolhwgang	

1. Oktobril tõuseb päike E. 6, 34 m. lähab alla E. 4, 57 m.

11. — — — — 6, 56 — — — — 4, 30 —

21. — — — — 7, 21 — — — — 4, 5 —

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
20. p. p. 3. a. J. P. — Pulma riidest.		Mat. 22, 1—14.
1 Pühap.	Pühade pääw	Niiske.
2 Esmasp.	Hingede pääw	
3 Teisp.	Tuuleman	☾ 7, 47' õht.
4 Kolmasp.	Oto	Sajab
5 Neljap.	Lota	räntjafat.
6 Reede	Leonard	Seab
7 Laup.	Enno	
21. p. p. 3. a. J. P. — Kuninga-mehe poeasf.		Joann. 4, 47—54.
8 Pühap.	Brits	külmale.
9 Esmasp.	Teodor	Märga
10 Teisp.	Martin Luter	lund.
11 Kolmasp.	Martin piiskop	☾ 12, 22' ööse.
12 Neljap.	Joonaš	Selge
13 Reede	Eugen	taewas.
14 Laup.	Widrik	
22. p. p. 3. a. J. P. — Kavalast sulasest.		Mat. 18, 23—35.
15 Pühap.	Leopold	Tuulene.

16	Esmašp.	Dtomar	Külmetab
17	Teisip.	Huugo	kauniste.
18	Kestnäd.	Aleksander	9, õht.
19	Neljap.	Elisabet	Selge
**20	Reede	Namos Keisrih. troonip.	
*21	Laup.	Maaria ohw. pääw	taewas.

23. p. p. 3. a. J. P. — Kohto rahast. Mat. 22, 15—22.

22	Pühap.	Kristina	Õseti
**23	Esmašp.	Surnute püha	selge.
*24	Teisip.	Joosias	
25	Kestnäd.	Katrina pääw	1, 57' p. l.
26	Neljap.	Konrad	
27	Reede	Paabo	Lund.
28	Laup.	Künter	

1. Kristuse tuleml. p. — Kristuse sisesõitmisest. Mat. 21, 1—9.

29	Pühap.	Ewart	Külm
30	Esmašp.	Andrese pääw	

1. Novembrii tõuseb päike t. 7, 47 m., lähäs alla t. 3, 41 m.
 11. — — — — 8, 9 — — — 3, 23 —
 21. — — — — 8, 29 — — — 3, 10 —

Üksford rõemsa lahkumista,
Magust uino kersto sees!
Wenad — taewa kohto ees
Meil' üks helde kohtomõistja!

Nädalad ja nädala päamad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Teisip.	Narend	lähäb
2 Keisnäd.	Kärsna	☉ 3, 21' p. l.
3 Neljap.	Koola	kangemaks.
4 Reede	Parba	Pilwes.
5 Laup.	Sabina	
2. Kr. tulem. p. — Wiimse päawa tähtedest. Kuul. 21, 25—36.		
**6 Pühap.	Nigula päaw	Pisut
7 Esmasp.	Antoni	lund.
8 Teisip.	Maaria saam. p.	Paras
9 Keisnäd.	Ruudolhw	☉ 3, 10' p. l.
10 Neljap.	Tuudit	külm.
11 Reede	Woldemar	
12 Laup.	Tiiti	
3. Kristuse tulem. p. — Joannes wangi-tornis. Mat. 11, 2—10.		
13 Pühap.	Luutsija	Selge
14 Esmasp.	Niklasius	ja
15 Teisip.	Johanna	waga.
16 Keisnäd.	Albina	(4. Kwatember.)

17 Neljap.	Hinno	Paras
18 Reede	Kristow	7, 53' om.
19 Laup.	Lot	talwe iluuke.

4. Kristuse tulel. P. — Joannese tunnistus. Joann. 1, 19—28.

20 Pühap.	Abraham	Annab
21 Esmasp.	Tooma pööw	lund
22 Teisip.	Peata	ja
23 Keeltnäd.	Tohwer	paras
24 Neljap.	Adam, Gewa	5, 34' om.
**25 Reede	1. Joulo P.	fölm.
**26 Laup.	2. Joulo P.	

Pühapäawal p. Joulo. — Simeon ja Anna. Luuk. 2, 33—40.

*27 Pühap.	Ewang. Ioan.	
28 Esmasp.	Süüta laste pööw	Pilwes.
29 Teisip.	Noa	
30 Keeltnäd.	Taawet	Luislab.
31 Neljap.	Silwestar.	

1. Deetsembrit touseb päike E. 8, 44 m., lähäb alla E. 3, 5 m.

11.	—	—	—	8, 51	—	—	—	3, 6	—
21.	—	—	—	8, 52	—	—	—	3, 18	—

Kroonopühad,

mis kiriko seaduse järel Maa-kirikutes tulewad pühitseda.

- 1) Jüri-kuu 17. pääwal. Tšesarewitsi Suurwürsti, Aleksander Nikolajewitsi, Weneriigi auujärje pärija sündimise pääw.
- 2) Jüri-kuu 21. pääwal. Meie suure Keiserina Aleksandra Weodorowna nime pääw.
- 3) Jaani-kuu 25. pääwal. Meie suure Keisri ja kõige Weneriigi Walitseja Nikolai Pawlowitsi sündimise pääw.
- 4) Gina-kuu 1. pääwal. Meie suure Keiserina Aleksandra Weodorowna sündimise pääw.
- 5) Leikuse-kuu 22. pääwal. Meie suure Keisri ja tema abikaasa Keiserina kroonimise pääw.
- 6) Leikuse-kuu 30. pääwal. Weneriigi auujärje pärija Suurwürsti Aleksander Nikolajewitsi nime pääw.
- 7) Talwe-kuu 20. pääwal. Meie suure Keisri Nikolai Pawlowitsi walitsuse hakatuse pääw.
- 8) Jõulu-kuu 6. pääwal. Meie suure Keisri Nikolai Pawlowitsi nime pääw.

Meie suure Wene-keisri suguwõsa.

Nikolai I. kõige Weneriigi Ülemwalitseja ja Keiser, ja Pohla-maa Kuningas, on sündinud 25. Juunil 1796, saab tänamo 57 aastat wanaks. Tema abikaasa:

Aleksandra Weodorowna, Keiserina, õnna Preissi kuningas Wridriki Wilhelmi III. tütar, on sünd. 1. Juulil 1798, saab 55 aastat wanaks.

Nende lapsed:

1. Aleksander Nikolajewits, Tšesarewits, Suurwürst ja Weneriigi auujärje pärija, sünd. 17. Aprillil 1818, saab 35 aastat wan. Tema abikaasa: Tšesarewna ja Suurwürstina, Maaria Aleksandrowna, Hesseni Suurehertsogi tütar, sünd. 8. Aug. 1824, saab 27 aast. wan.

Nende lapsed:

- a) Nikolai Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 8. Septemb. 1843. b) Aleksander Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 26. Weebr. 1845. d) Wladimir Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 10. Aprillil 1847. e) Aleksei Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 2. Januaril 1850.
2. Konstantin Nikolajewits, Suurwürst, sündinud 9. Septembril 1827. Tema abikaasa: Aleksandra Jofepowna, Suurwürstina, Saksen-Altenburgi Hertsogi tütar, sündinud 26. Juunil 1830. Nende lapsed: a) Nikolai Konstantinowits, Suurwürst, on sündinud 2. Weebruari 1850. b) Olga Konstantinowna, Suurwürstina, sündinud sel 22. Augustil 1851.
3. Nikolai Nikolajewits, Suurwürst, sünd. 27. Juul. 1831.
4. Mihael Nikolajewits, Suurwürst, s. 13. Oktob. 1832.
5. Maaria Nikolajewna, Suurwürstina, sündinud 6. Augustil 1819; laulati 2. Juulil 1839. Hertsog Maksimilian Leichtenbergi abikaasaks.

Nende lapsed:

- a) Nikolai Maksimilianowits, Prints, sünd. 25. Juulil 1845. b) Eugen Maksimilianowits, Prints, sünd. 27. Jan. 1847. d) Sergei Maksimilianowits, Prints, sünd. 8. Deets. 1849. e) Georg Maksimilianowits, Prints, sünd. 17. Weebr. 1852. g) Maaria Maksimilianowna, Printses, sünd. 4. Oktobr. 1841. h) Eugenia Maksimilianowna, Printses, sünd. 20. Märtsil 1845.
6. Olga Nikolajewna, Suurwürstina, sündinud 30. Augustil 1822. Laulatud Württembergi-kuningriigi pärijaga, Prints Kaarl Wridrik Aleksandriga, sündinud 6. Märtsil 1823.

Maaria Pawlowna, Suurwürestina, Saksen-Weimari
walitseja Kaarl Wridriki abikaasa, sünd. 4. Weebr. 1786.

Anna Pawlowna, Suurwürestina, Hollandi Kuninga
Wilhelmi II. leß, sünd. 7. Jan. 1795.

Ensa Suurwüresti Mihael Pawlowitsi leß Helena
Pawlowna, Suurwürestina Praua, Würtembergi
Hertsogi tüttar, on sündinud 28. Deetsemb. 1806.

Tema tütar: Katarina Mihailowna, Suurwüres-
tina sünd. 16. Augustil 1827; laulati 4. Weebruari
1851 Meßlenburg-Streeßlitsi herzogi Georgi abikaasaks.

Laada-pidamise pääwad.

Januari: kuul. 7mal: Riijas 3 p. Tartus suur
saksa laat 3 näd. 7 funni 9mal: Wõro linnas
lina-laot. 25 funni 30mal: Wolmeris lina-laot.
Küünla kuul. 2sel: Walgas ja Willandis
suur saksa laat 8 p., ja Wõro-linnas kõigesugu
kauba ja hobose laat 1 p. 4 ja 5mal: Tartus
lina-laot. 15 ja 16mal: Wõnno-linnas lina-laot.
15 funni 17mal: Willandis lina-laot. 22sel:
Wõro-linnas suur saksa laat 8 päwa. 27 ja
28mal: Lemsali linnas lina-laot.

Lehe: kuul. 9mal: Rigola laat, Wööbsus.

Jaani: kuul. 11mal Wõnno-linnas 7 p. 23mal:
Jaani laat, Willandis 2 päwa. 26mal: Wõro-
linnas weisse-laot ja 27mal: Walgas. 29mal:
Peetri laat, Tartus ja Tarwasto mõisas.

Eina: kuul. 2el: Karksi mõis. 20: Pernus saksa
laat, 3 n. ja Riijas willa-laot 3 p. 26: Wolmeris.

Leikuse: kuul. 10mal: Walgas. 15mal: Helme
mõis. 2 p. 24mal Lauritse laat, Mooselatse mõisas.

27mal: Wastsemõisas, ligi Willandi-linnas

29mal: Kilinga mõisas, Saarde kihelkonnas.

Mihkli: kuul. 2el: Abja mõisas, Halliste kihel-
konnas, 2 p. 4mal ja 5mal: Sindi mõisas ja
Räpinas. 6mal: Taaterbera mõisas, Helme kihel-
konnas. 8mal: Kastna mõisas, Tõstama kihel-
konnas, ka Põlwe ja Rõuge kiriko juures, ja Tartus.
10mal: Mõnniste mõisas ja Oldre mõisas. 13mal:
Perawere mõisas, Jakobi kihelkonnas. 14mal:
Wana-Antso mõisas, Kraawi kõrtsi juures, 2 päwa.
15mal: Põltsamaal, 2 p. 16mal Kirepi kõrtsi
juures. 18mal: Audro mõisas. 20 ja 21el: Wänd-
ra mõisas, 2 p. 24el: Sanna mõisas, Rõuge kihelk.
24mal: Mihkli laat, Willandis ja Wõro-linnas,
2 p. 29mal: Mihkli laat, Tartus ja Walgas,
2 p., ja Kawanurme laat, Wastselinnas, 2 p.

Wiina: kuul. 1sel: Kuresaare linnas, 3 p. 6mal:
Luutsniki mõis., Rõuge kihelk. ja Tarwasto
mõis. 7 funni 9mal: Wõro-linnas lina-laot.
9 ja 10mal: Lemsali linnas lina-laot. 10mal:
Käo mõisas, Pilißwere kih. 15mal: Luuti-
were mõisas ja Drifo mõisa kõrtsi juures.

Talwiste: kuul. 1sel: Tartus lina-laot. 10mal:
Mustwee-külas, Tõrma kihelk., Peipsi rannas.
10 ja 11mal: Wõro-linnas weisse-laot. 20mal
Walga linnas lina-laot. 25 funni 27mal: Wil-
landis ja Wolmeris lina-laot.

Jõulo: kuul. 6mal: Wööbsus, Räpina kihelk.
10 ja 11mal: Wõnno-linnas lina-laot. 27mal:
Walgas, suur saksa laat, 8 päwa.

Geesti-maa Kubernemangus.

Januari kuul. 7mal ja 8mal: Ortikal. 10mal ja 11mal: Haapsalus. 17mal ja 18mal: Koloweres. 19mal: Raplas. 27mal ja 28mal: Rakweres.
 Künla-kuul. 2el ja 3mal: Paldiskis. 3mal: Paides. 26mal: Piholas. 3 p.
 Jaanikuul. 16mal ja 17mal: Rakweres. 20masti kuu otsani: Tallinnas. 25mal: Paides.
 Mikli-kuul. 10mal ja 11mal: Paides. 14mal ja 15mal: Haapsalus. 21el ja 22el: Paldiskis. 24mal: Piholas. 24, 25 ja 26mal: Jõhvis. 26, 27 ja 28mal: Tallinnas. 29mal: Rakweres. 29mal ja weel 2 päawa: Reblaste mõisas ja Keila kiriko juures.
 Wiina-kuul. 4mal: Raplas. 7mal: Jõeletmes.
 Jõulu-kuul. 16mal: Märjama kiriko juures. 19mal ja 20mal: Reblaste mõisas, lina müümise laat.

Linna = wahed.

Tartust on Narwa	186 $\frac{1}{4}$	wersta
— — Peterburgi	324	—
— — Tallinna, Põltsama kaudo	186	—
— — Walka	82	—
— — Wolmeri	132	—
— — Riiga	240	—
— — Perno, Helmemõisa kaudo	180	—
— — Willandi, Rõngo kaudo	99	—
— — Wõro linna	65	—
— — Petseri	109	—
— — Pihkwa	165	—

Üks öö = pilt.

Sest on rohkem kolmkümmend aastat, kui ükskord pimedal õhtul Lihawere kiriko ja Rundla mõisa wahel teelt eksisin, mis mul praego mõistatusiks, kuis tutawal kohal süherdune eksitus võimalik mõis olla. Eks ma olnud mitu kymmend korda seda teed öösel nii hästi kui päawal käinud, et mite kändu ega kadaka põesast tee ääres tundmata ei olnud, sest wana Wolkens, auowäärt Lihawere õpetaja — Jumal andko tema põrmule rahulist hingamist! — oli mul armsam sõber, niikaua kui Rundlas koolmeistri ammetit pidasin. Kirik oli mõisast üheksa — talwel otsekohe sood kaudo wiis wersta kaugel. Pühapäawad elasid enamist wanal õpetajal wõrsiks, kelle osaw jut ja rikas elo-tarkus mino noorusele igapidi kasu saatsid. Sel puhul soowis mino mõtete sõudmine, ükskord ise õpetaja seisust ettemõta ja waimopõllul külwi meheks asuda.

Sel pühapäawal, kellest praego jutustan, oli Wolkens „pulma riidest“ (Matt. 23, 1—14.) wäga mõnusa jutluse teinud, mis kuuljate südameid liigutas ja mitugi mõtlema sundis, et mida enam allaweerew päike warjusi pikendab, seda lühem sammu meil õhtule ja hauale. Imelik kül; meie näame iga õhtu päikese öö sülle langema ja ei mõtle pikema öö peale, mis meid kui emarüpe ükskord kõiki uinutab ja süngitab. Weel imelikum: meie näame öö järel iga hommikut ja talwe lõpusel uut lewadet tulema, aga ei mõt-

mite ue pääwa koido peale, mis pärast pika und —
 warem ehk iljem — sunno kirsto prao wahelt meid
 tuleb äratama. — Üks film, mis une ja laugude
 katmata, waatab kaa muro alla meie uinowa palge
 peale, ja ühe Isa arm ei wõrdu wilus mulla kättis
 meist mite ära. — Se rüüd, särk ja kate, misga
 põrmust wõdetut osa hawa sängi magama panna, ei
 kesta kauaks, waid pudeneb enamiste warem kui kate,
 alune, ega ole sellepärast tulewal hommikul mingi
 küsimist, waid seal nõutakse üksnes pulma-ülifonda
 hingekese läest, kes kui pääsoke sügisel soema kohta

põgeneb, kui teha ja elo külma lähawad. — Aga
 sest ei tahtnud ma lugejale rääkida, waid lühidelt
 ütelda, kuida armas jutustus Ehwangeliumi seletusest
 meid õhtul pikale wiimitanud, et mööda läinud aega
 enne tähele ei pannud, kunni kel üksteistkümme löi.

Wolten palus kül mind ööfeks senna jääda; õhto
 oli pime kui kot ja sügisene tee pealegi nilbe ja porine,
 aga mino nooruse lust ja julgus ei pannud neid
 pisokest kinnitust mingiks, waid tänasin lahke pakumise
 eest, palusin hobuse tallist tua ja walmistasin seda
 maid minikule. Treppile astudes tõmbasin mantli
 krae kulla ja palgede ümber, pistsin õlmad wöö alla,
 kargasin sadulasse ja hakasin trap! trap! koeo poole
 minema. Toast tulles ei näinud film ehtotsalt midagi,
 kunni aega mööda pimedaga arjus ja teekoha ja
 kraawide wahel selgest äratundis. Winge tuul wihistas
 lagedal ümber kõrwade ja muda plaksatas saapa
 sääri wasto ülesse.

Matuse aiast mööda sõites, mis rohkem werst
 siin pool kirikut, pahemat kät tee ääres seisab, ei
 puutunud midagi wõderast kuju mul silma, ehk kül
 kestkõõ ligi oli ja mina üksi teed käisin. Tuuleoog
 wihistas haudade üle ja kahistas puiest mahawarisenud
 lehti koko, se oli kõik, ja ei olnud wistist ial suuremaid
 liikumist siin ega maial rahokoplites nähtud. Rust
 rumal ebausku lori kodunt päritud, ehk kesse algmiselt
 tühja jutu jalule sünnitanud, et mätariüpe puhkajad
 kestkõõl rahosängidest wäljaastunud ja rändama lähä-
 wad: seda ei tea mina mite, aga mälestan selgest

weel oma lapsepõlwest mõnda argpüksit pigistusi, kus mul ihukarwad plüsti tõusid, kui niisugusi jutusi kuulsin, mis meie waimo sel aéal kõige rohkesti joodawad, kui suu emarinnast wõerdub. — Teadsin paljo kentsakaid Tihawere rahwa suus liuwaid lugusi, kuidas mõningad mehed iljal õhtul kiriko kõrtsist koeo tulles siin paigas wiirastusi näinud. Ühele oli kodukäija kui tuline sil matuse aiast üles lennanud ja pilwe al koledast mekerdanud ja kostis mekerdamine kui wana Krappiwesti Raie naermine; teisel oli üks pik walge kaju haua peal seisnud ja sõrmega teda ähwardanud. Kolmas kuulis koledat wingumist furnu kabelist, ja nägi furno pealuu, mis tuld suust wälja purskas; neljas leidis kähärtsarwilise oina matuse wärawast, wõtis elaja sarwist kinni ja tahtis koeo wia, kus oinas kui koerakutsikas tema jälgil käis. Seal tuli neile ühest aia mulgust üle ronida ja kas sa imet nääd? kui mees wõstotõrkuma oina peale tagasi waatas, paisus oinas äkitselt heina saado sauruselt ja filmad põlesid temal kui tuhokesed peas. Mehile jätis oina ja pistis putkama, et piibo tubakas kotiga tükis põuest ära kantas. — Aga kuuldud wiirastusi oli kümme. Lord rohkein kui nähtud, ja igalord lisati jutule tõsinduseks peale, et wana kadunt kiriko õpetaja, kes enne Wollenit armetit pidanud, näi toki oma silmaga näinud, ja kindlas uskus palwega kutsumata wõõderaid koeo oli saatnud. Ja Sarametsa wanal herral olnud õõsel teed käies ika laengis püs kaasas

ja hõbekuulid taskus walmis, misga — kuida igamees teab — kodukäijale ja libahundile walo wõib anda.

Tihawere kõrtsist tulejate nähtud ja kuuldud lugusi usun mina ja ei taha mite küünewõrra neist mahasalata, aga nende nähtud kujud ja kuuldud healitsemised ei tulnud mite kiriko aiast waid kõrtsi wiinapudelist, kust nurjatunud kodukäijad meeste pähe kerksid ja sealt filmade ette astusid. Sellesarnalist petust näame, kui inimene raske palawiko kääs jampsis, kus temal uimasuses peas sündinud mõted kõif otsekui wäljaspoollsed juhtumised silma ees seisawad. Mõnda näab joobnut mees wiina wiirastusi, ja arglane rumal oma kartuse warjust, mis hirm silma ette sünnitanud. Mis endisest Tihawere õpetajast ja Sarametsa wana herrast räägiti, neid kaksikuid on rahwa wale tuulest ilmale toonud. — Aga kui meie elaw waim ükskord oma kehaks nimetatut warjos kae seljast on wõtnud, siis lennab ta liblika kombel Issa koeo tagasi, ja ei tule ial enam üürifest paika waatama, kus teda paar söömawahet wangis oli peetut — sest pikemaks ei tohi seda aعالiko unenägo igawese aea wasto mite arwata. Et mullast wõetut põrmul pärast surma enam rända ega liikumist ei wõi olla, seda oskab rumalamgi ära arwata; — selle pärast, sõbrad! — mis kodukäijatest ja nende sarnalistest räägitakse, se on üsna selge wale. Kui kentsakas ennemuistene jut wõib lugu kül naljakombel teil räägitawaks olla, aga tõdelikumast sest kellegile ei tohi tulla.

Natuse maad tagapool natuse-aeda lahku tee —
kuida Tihawere rahwas teadwad — kahte arusse;
parem tee aro lähäb Laipalo peale, pahem jälle Tuf-
woori weški laudo Kundlaesse. Kolmekümne aasta
eest ei leitud weel paljo kahearulisi juhtsambaid teede-
lahkmetel kui tänapäawal ja wõeras pidi õnnelauka
ninajuhatusel minema. Kui mino mõttele käif alles
wana auusa Wolkeni õhtuse jutu jälgil luusis, kes
teab — kus kaera-künal wai heinaredelil ruuna mõte-
kesed siis käiswad? niipaljo sai kahelordsest mõttele-
unenäust iljemine awalikuks, et teelt olime eksinud,
mis mees ega hobune tähele ei pannud. Pori pärast
kallasin üle kraawi pahemat kät nõmme peale, kus
weike jalgteerada jälgi wedas ja kust hõlpsalt igal
silmapilgul suure teele tagasi wõisin kallata.

Wõisin enda arwates ehk kolm wersta sedawisi
olnud sõitnud, kus Tufwoori weški tam wästo pidi
tulema, aga ei puutunud weški ega tamme mul silma.
Õnnetusalt mõtlesin, et ehk pimedas üle tamme minnes
weški udumihma pärast nägemata jäänud, ja läksin
julgesti edasi. Ruunake tõrkis wirgul sammul, kunni
tuli aea pärast metsa-sall eemalt mul silma paistis,
mis — et siin muud metsa teadawal ei olnud,
Kundla männikuks pidasin. Eigemale sõites leidsin
oodetud männiko asemel ühe kadaka pöesastega
katetut määkingo, mis mul üsna tundmata oli ja
juhtunud eksituse awalikuks tegi. Olesk sadulalune
teelt wõistunud, ma olesin nõupidades temaga jutu-
seinud ja küsinud: kas oskad, wennike, teed koco

poole! Aga ruunal oli waršapõlwel kiri ja keel
tundmata jäänud. Natsusi pingumale tõmmates kalla-
sin ümber ja sõitsin paremat kät, kuhu suure te-
maha olin jätanud, sest seda mõtet ei talnud weel
praego mul meele, et teelahkmeil Laipalo peale olin
kogemata kallasnud. Seal tuli edespidi mälik soo
ja rägastik wästo, kust läbi peasmine wäga waewalik oli.

Nüüd olin mehike eksituse kimbus ja hakasin juba
kahetsema, et wana sõbra lahke wõ-maja palumise
ärapälgasin ja wõseks senna ei jäänud. Juhtunud
eksitusest wõtsin enesele õpetust, mis ma tännini ei
ole kahetsenud: kui sul midagi kiirust ei ole, siis
ära mine wõd wästo teele, ehk kui wõsest käiki juhtub,
lase mõted ja silmad tee peal olla. — Õnnest tule-
tasin meele, mis üksford raamatust lugenud, et teelt
eksind mehel paremat nõuu ei ole, kui diendamist
hobuse käte anda. Sedamaid panin ratsud ruuna
turjale, otsesko tahtsin sellega ütelda: mine, kuida ise
arwad, et rahwile saame, — mino tarkus on nüüd
otsas. Raudjas, kui olesk ta mino mõteid äramõist-
nud, tegi koke, mis Looja tarkus sündimisses temale
õpetanud: ta sirutas pea kõrgemale, ajas ninasõr-
med laiale, keeras paar korda kõrwalehti edasi tagasi
ja kallas siis — kui olesk tee pärast lugu selge — paha-
mat kät tagasi, kust meie olime tulnud, ja rutas
paljo jõudsama sammuga üle teeta lagedat. Tuli aea
pärast tõusis weike tulekuma laugelt mul silma, mis
udumihmas wahel äratadus, aga aeg aealt jälle
ueste ärkas. Sumalale täno! kus tulewalgust, seal

taa rahwast loota. Tulokese juhil sõitsin julgest roop-
liko teed mööda edasi, kunni poole tunni pärast üks
üksil talopere nähtawaks tõusis.

Wärawa taga astusin sadulast, talotasin hobuse
ratsu pidi õue, sõidusin aia külgi ja läksin ise käsi-
kaudo toa usti otsima. Matukese aea pärast leidsin
kül ukse ja tegin sanga lahti, aga üks oli toast kinni
pandud. Ehk kül tulewalguš pragude wahelt mino
peale paistis, siiski ei wõinud mina tupa waadata
ega toast muud heälitsemist kuulda, kui kiskide laulu.
Mina pörutasin paar korda rusikaga piida wästo,
koer hakas rebe al löräbäst haukuma, aga tuba jäi
kui enne kiskide laulotawaks. Kolmatkorda tuge-
wamast koputades, kuulin madalat heälitsemist, selle-
peale wana roostetanut naise kõri täie suuga hüüd-
wad: „Mis k — sunnitaw õõsel ukse taga kolistamas?
Kas tont wai inimene — wai ehk oled sina, Siim?“

Et kül nägemata teretamine lahke ei kostonud,
siiski palusin usti lahti teha ja teelt eksinut wõerale
peawarjo õõseks anda. Läks kaunis hea tük aega,
enne kui mino palumist tõteti täitma. — Sanga üle
tupa waadates nägin tahmase näoga wanamoori
rõbalas särkis ja niisama koristamata toa; kõik
näitas rop ja kasimata, kui harimata küsimine, misga
eit mind ukse taga tundmata kombel teretanud. Kus
inimesel meel ja süda pimeduses elawad, seal on
taa maja ja riided kasimata, otsego ei salliks ta wal-
gust ja puhtust kuskil pool. Targemad mehed, kes

paljo maid läbi käinud ja mitmeid sugu rahwast
tundma saanud, leidsid lugu enamist igas paigas nõnda.

Lahelt teretades astusin üle läwe tupa. Wana
eit pörnitas wihasse silmaga mino peale, kui oleks
tahtnud peast jalguni mind mõeta ja ninaotsast üles-
tunnistada, mis ammetmees ma pidin olema; siis
hüüdis ta: „Tõho! isand? wai saks — wai hunt,
sakas ehk mis pergeli ammetmees teie olete? — kust
k — teid seie paisatie?“

„Andke aega, pai eidekene! siis pajatan teile lugu“
— ütlesin mina, ja hakasin sedamaid eksimise juhtu-
mist lühidelt rääkima; lõpetusel küsisin, kas Rundla
mõisi kaugel pidi olema?

„Rundla-mõisi! Rundla-mõisi!“ mekerdas eit otsesui
mino küsimist tagaotsatades, hakas üeste wanduma
teejuhataid ja teekäijaid, kunni ta wiimaks nõnda
lõpetas: „Metsalise sõitja mõis teile teejuhiks olla,
kui siitkaudo Rundlasse tahate minna. Meilt arwa-
takse kolm wersta Kausta kõrtsi, sealt seitse Tihawere
kiriko, mis hunt oma sabaga mõetnud, ja kirikust
peab ligi nifama paljo maad weel Rundlasse olema.“

Mina palusin eide kääst endale õvmaja, hobusele
tuulewarjo ja heinakõrri lõualuude-lõugutuseks. Aga
eideke kuulis ni-wähe mino palumist kui jänesse laulo,
sellepärast pistsin palumisele toeks poolerubla-tüki tema
pihukse. — Kas preesist magamise kohta kaabitut
hõbewalge maast saanud wiga nii kiirest inimese küllest
jõuab parandada, ei tea mina mite, ega ole tännini
lugu ise weel katsunud, — aga wanamoori wihas

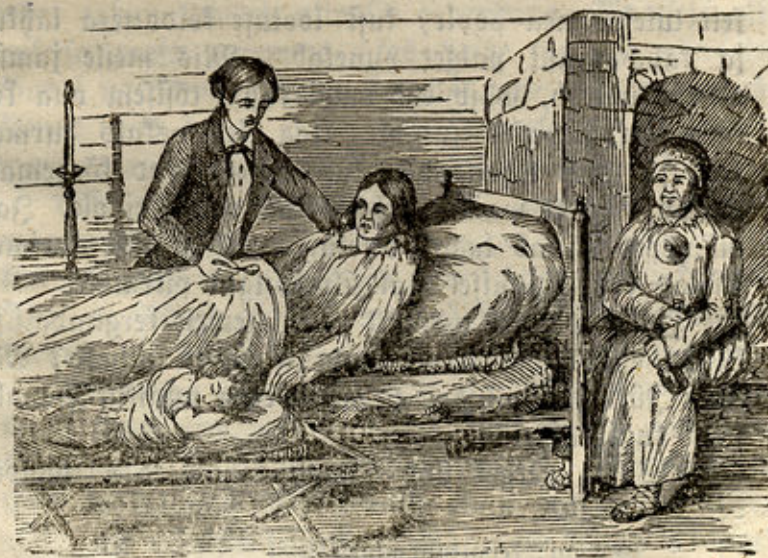
toosu wästo tegi mino hõbewalge imet! Tema wihased silmad läksid läikima, suuümber kortsud silisid naerole, ja raha pihusse pigistades, kui kardaks kogemata õnne kautawad, hahas ta nõnda sõnaldama:

„Auus noorherra! ärge pange pahaks, ega ma teid kohe ei tunnud, wana tõntsiks läinud film seisis pool unewangis, ja me'e elame üksikus kohas, kuhu palju muid Sakslasi ei ulata, kui arwast mõni libu niko:sel ehk sügisel linakaupmees. Suremaid huntakaid ei tule ial meie urtsikusse.“

Nõnda rääkides tormas ta ahjo poole, kiskus karwopidi poisikese ahjo pealt põrandale, raputas teda ja hüüdis „Mihkel, põrgusunnitaw unekot! puista uni metsa; mine ukse ette ja wii mõda herra hobune warjo alla. Kas sa ei kuule, waenlase kael? Pista kaenlatäis heino redelisse ja puista põhku alla. Kõl saaks tasub jalawaewa ja annab sulle saia- raha peale laupa. Ole aga wirt!“

Poisikesel läks tül aega pead kratsides, enne kui raskest unest ja ahjo palawusest uimane meel selgima peasis. Wanamoor pidi antut käsku kolm, nelikorda uendama ja mõne wopsu rusitaga poeokese selga jutule seletuseks kulutama, siis wast peasis poisil mõistus unepaelust märkama. Ma läksin temaga seltsis õue, et hobune korraliste saaks rawitsetud; wanamoor näitas meile üleküsesanga piiruga tuld. Kui hobune tallitatud ja paigale pandud, wõitis Mihkel eide käso peale kubu õlgi kaenlasse, mis mulle magadis asemeks põrandale taheti lahutada.

Tuppa tagasi tulles koorisin märja mantli seljast, panin ahjo ligidale parrepuu otsa kuiwama ja istusin järi peale oma wäsiind leha puhkama. Mihkel puged sedamaid ahjo laele põenutama. Ukse taga nurgas seisis säng, kust haige inimese oigamine mino kõrwa kostis. Haige palus madala heälega jua. Wana eit istus leaugo sõrwal, mängis kui laps rahaga ja rääkis iseenesega: „Ei sest kopikast pea Siimo hing midagi teadma. Homme saadan Mihkli salamasti Kausta kõrtsi ja lasen kaks toopi südame kinnitust tua, mis oma wana kehale toeks tarwitan.“ Sest jutust mõistsin, et roojane puskar waim wanamoori kihutaja oli. Haige, kelle hingamine raske ja lõet-
sutaw näitas, küsis teistkorda jua. Wanamoor sõitles

was to: „Mis k— weelakumine sul alati? Ei ole kolmel pääwal einekest suhu wõtnud, mis peale sa jood?“

Mina wõtsin weelibu ja pakusin haige pöuase keelele kastet. Sua andes nägin kolletanud naiste rahwa kaju, mis enam mure ja tõbe kurnamisel kui aastade koorma al näis närtsinud oleswad.

„Viitima, eideke! kartaatama joogi eest,“ ütles haige kange keelega, ja ei pannud tähele et wõderas käsi teda jootnud. „Ära wäsi täna öösel mino juures, eideke, — se on sul wiimne waew —“ pikemalt ei wõinud tema sõnadeist aro saada. —

Mida koeo-piire ligemale hing jõuab, seda enam wõerduwad film, kõrw ja kehastähtsus*) aعالiko asjade wasto. Seal weerewad waimo laened wailfelt tulewa aea poole, kust lootuse koido-tera lahku ja kahwatanut palget punetab. Mis meile jampsimiseks näitab, wõib ehk omal kohal tõsisem olla kui meie igapääwased jutud. Aga kes oskaks surma teekäija sõnu tähendada, kus mõtete lend kõrgemale ulatab, sest et waimul keharaaskust enam ei ole. Jah mõnikord näitab lugu, otsekui weniksid meie waimo tiiwad kehalagumisel igal filmapilgul pikemaks.

Haige püüdis wäsinut peat asemelt kergitada, ja küsis: „Kas taat ei ole kangrult tagasi tulnud? Ma lasin Jüri seie paluda, et mulle enne minikut Jumala sõna kuulutaks.“

„Wõtko pergel sino jampsitahtmised!“ hüüdis

* Se on: keha-tundmine.

wanamoor. — „Kes pinedal wihamasel ööl, kus hea peremees koera toast wälja ei ajaks, sulle püha Jüri lähäb otsima. Isa läks eile enne widewiko kodunt, lubas kangrule minna, aga k— teab, mis kangro lõime karmisad teel tema jalgu kinitanud, et enam koeo tagasi ei jõua.“

„Ema, ema!“ ütles haige haledaste — „mino filmapilgud on loetud, — ära haka lahkumise tunnil wandumiseiga patude koormat kosutama.“

Seda kuuldes astusin sängi ligemale ja soowisin haigega tutwustada, siiski seisin tüki aega kahewahel ja ei teadnud, kuidas temaga jutu pidin alustama. Seal tõusis äkitsel kolin ja needmise käratsemine ukse taga — aga et sest pikemat jutu siin ei maksa teha, tahan lühidelt niipaljo tähendada: käratseja oli wiletsa maja peremees, kes haige tütre soowimiste sõudel nairismaa laudo õigemad teed otsinud, nüüd filmad täis tagasi tuli. Oh kurbtuse wäärt lugu: mees ja naine weawad ühes ikas kõrtist adra!

Läks rohkem pool tundi aega, enne kui joobnut wanamees jändamisel wäsis ja magama uinus. Naise küsimise peale asjatallitamise pärast ütles tema: kangro Jüri ei olnud kodu, ma rääkisin Else igatsemist Leenole, ja tema lubas Jüri hommiko seie saata.

Kui raho majasse tagasi tulnud, astusin teistkorda sängi ette, wõtsin haige kääst kinni, mis juba kohmetanud ja külm kui tulew säng oli. Mino katses sõrm ei leidnud käärandmest enam weresoone tuksumist; sest mõistsin selgest, et lahkumise filmapilk kaugel

ei mõinud olla. Tema oli tõt rääkinud kui emale üles: mino filmapilgud on loetud. Mina tõtasin leeaugule ja sosisin wanamoori kõrwa salamahti: „Teie tütreaga on lugu väga kurb, tema on suremisel ja ei saa mino armates hommiko walget enam nägema.“ Wanamoor wahtis tumeda filmaga mino peale ja ei lausunud sõnakest, nõnda et lugu kahepeale jäi, kas ta mino sõnumeid oli kuulnud wai ei olnud. Mina ütlesin waljomine, kät tema õla peale pannes: „Teie tütar on suremisel!“ — Wana eit jäi tuimaks kui puutük, aga üks tühi pudel tema rüpes tunnistab awalikult, et tühendatut sisu eidekese pea uimaseks oli teinud. Sureja säng on muido üks wägew õpetaja, kes sõnata waljomad südamed rusuks wõib teha, aga siin istub üks ema tütre sängi ligidal ja ei pane seda asja paljo tähele.

Haige läks igal filmapilgul rängemaks ja rahutumaks; tema wiskas käsi ühest kohast teisi, püüdis peat asemelt tõsta, aga nõder jõud keelas tahtmise täitmist ära.

Mina istusin sängi kõrwa peale, tõstsin pahema kääga lahkuja pea ülesse, käänasin oma suu tema kõrwa ligi ja ütlesin lahke sõnaga: „Armas lahkuja hing! sino udupilwed haawad kui hommikune kaste päikese paistel kaduma; raskem osa langeb wesipisarais maha, kergem tõuseb pilwe kombel ülesse. Sino waim ei tunne enam warjo raskust, waid sirutab kaswanud tiiru, kui pesast wõerdum linno poeg, ja ptab tiirwade rammu katsuda, kas jaksawad Issa

maale lenda! On sul midagi ütlemist, siis räägi, enne kui teelepaelad luku lähawad.

Teeleminija ei kuulnud mino jutu, waid wahtis wõderaks läinud filmaga sängijalgotsa, kus — mis ma nüüd wast nägin — üks lapsoke sängi ja nurga seinale wahel pingi peal magas. Lapsokese peale kais siwad haige silmad, ja kuidas kobe kuulda saame — mõted.

„Kui sinust niisugune wilets loom peaks saama kui sino ema oli,“ — ütles ta lapse peale waadates — „siis kägistasin sind paremine oma kääga ära, kui et teistele risuks ja rahwale teotuseks maha jätaksin. Wäriise, wäriise, wärdjas! — Sino ema on kull ja isa sul wäetil ei ole. Sul on filmad peas — kelle filmad? Jah, kuriwaim istub sul silmas ja naerab mino wasto, kui tahaks ütelda: Ema pani kelgo laka otsale, tütar wõtab kelgo ja sõidab sedasama teed. Urjoh! Sina tõmbad suukese nutule? Mis sul wiga wäätile? — Tule mino warjawa kaiso, sa oled ommetegi mino laps! Armas lapsoke! kas ehl kogemata sulle wiga tegin?“

„Laps magab rahulist ja ei ole temale kedagi wiga teinud,“ ütlesin haige kõrwa sisse.

Tema pööras filmad mino poole, waatas natuke aega, otsesko tahaks tunnistada ja segasid mõteid kohendades meeletuletada, kes praego temaga oli rääkinud. Siis katsus ta mino kää naal peat kõrge male tõsta ja ütles: „Kangro Jüri! — tänan teid, et mino palumist kuulsite ja Else weel wiimist korda

waatame tulite. — Kasige tuba puhtaks — puhtaks ja a'age rahwas toast wälja; mul on Jüriga salasjutu ajada, mis muud ei tohi kuulda kui tema ja Jumal."

Poisi peenutas mino tulemise läbi raisutat lugu edasi, wana eit tukus leeangul istukil ja joobnut wanamees norises parssil, sellepärast kostsin Elsele: "Meie oleme siin kahelaste, ei ole kedagi muid kuuljaid, — räägi?"

"Mees!" ütles Els — "mina loodan Ennistegija halastuse peale, kes oma püha were kaa mino patuse eest ära on walanud ja kelle tuline armastus kedagi looma ära ei unusta ega maha ei jäta. Pikalisel põdemisel anti mulle küllalte armo aega, endise elo peale mõtelda ja patust kahetseda. Hääd inimesed õpetasid mulle Jumala sõna ja ligemise armastust tundma. — Suuremat muret teeb mulle praego lapsõpe, kes — kui suren — tugita ja warjuta maha jääb, — temal ei ela maa peal kuskil isa, waid ema nime peale ristitut loomal jääb häbi ja teotus üksnes päranduseks. — Aga mees, mees!" hüüdis ta natukese aea pärast — "wannu mulle kindlaste, et sina meie salajutu kellegile ei taha kuulutada; wannu, ütlen ma sulle! ja wägewama Jeesanda ees, kelle pühad inglid seda bö pimedust täitwad, tõutan mina, et sina kuskil ei pea raho leidma, kui wande tõutuse täitmata jätab." —

Mina kostsin: "Meie Lunastaja õpetab: "Teie

kõned olgo jah, jah! ja ei, ei!" — mis kindlamat wannet sa mino kääst tahad?"

Sel silmapilgul kohises kangemaks läinud tuulepog wingudes aknast sisse, et tuluke kipus kustuma ja wanaseit tukumiselt ärkas, risti löi ja ütles: "Tule, Jeesuke, appi! juba wisatakse laudo."

"Waata!" ütles haige — "Jumala wägi on suur ja tema heldus seisab meie ligi. Mina ei taha sino wande tõutust! Ei sina seda silmapilko ial wõdi ära unustada, muido saaks Jumal sind" — — Siin näis tema praegost jutu korraga unustawad ja hoopis teise jälgile minema; nägu naerule tõmmates, sirutas ta kät ja hüüdis: "Mari, Tio! tooge mulle uus tano ja põl; täna on mino pulmapäaw, juhheisa!"

Nüüd waatas ta jälle sängijalgotsa lapse peale. Üürilese aea pärast püüdisin mina esiteks poolele jäänud jutu jalule seada, nimetasin ligiseiswat laskumise tundi ja küsisin, mis salatunnistus temal südant pidi waewama. Aga tema ei kuulnud ega mõistnud mino sõnu. Kui puhkades natuke oma jõudo sai kosutanud, siis hüüdis ta kärelda healega: "Kes tohib lapse mino kääst wõta? — Se on mino, mino laps! ehk temal kül wõderad filmad. Tooge mino laps seie, ma tahan jumalaga jäta."

Tasaillofeste wõtsin magawa lapse asemelt ja panin teda ema kõrwa sängi. Enneto ema wahitis tük aega lapse peale, wõtis lapse kää oma pihusse ja waatas siis ni armorika filmaga, kui oleks tahtnud

Kõik südame helduse selle vaatmise panna, lapsokese silma. Kui natuke aega segaselt läinud mõteid seletanud, läks nagu lahlemaks ja pisarad warisefid palgeid mööda. Nüüd näitas lugu, kui oleksid jampsimise pilwed tema hinge eest korraka ärapuhutud ja mida ligemale surma sammud jõudsid seda lahlemaks ema süda lapse wasto läinud. Tema mõtis lapse oma kaisto, püüdis teda rammetuma kätega rindade wasto pigistada, heälitses tasaillofeste suigutamise lugu: „Äja, äja! pisokene!“ kui tahaks last magama uinutada; aga heäl kostis temal mõderas ja suust tulew hingeõhul oli üsna külm. — Nüüd waatas ta tunnistades mino peale ja küsis: „Mõderas mees! kes teid seie kutsus, kus üks ema wiimist korda oma lapsega mängib? — Kus kangro Jüri jäi? Ma lasin teda seie paluda; tema oli üksi lahke ja armuline mino wasto, kui teised mind põlgasid ja sõrmega mino peale näitasid. Tema juhatas mulle Jumala sõna ja muid hüwasti kombeid tundma. Temalt õpisin seda armastust tundma, mis pikameeleline on ja oma heldust ülesnäitab; — mis sallib, usub, loodab ja kannatab kõik. — Ma tahtsin Jürit kõige hea eest tänada ja teda ühtlasi paluda: mino waese lapsele isaks jääda ja jumalartlikuks loomaks kaswatada. Jüri on küll enesel wiis last, aga kus wiis oma kõhtu täidawad seal wariseb kaa kuendama osaks leiwaraasofesi laua pealt. Paloke leiba ja warju wihma ja külma wasto! se on kõik

mis ma palun. Mino järele jäänud rietest saab lapsele ilpuisi küllalte.“

Pit jut näis rammetuma wiimist jõudu wäsitawad, filmad wauisid temal kinni kui uinujal, hingamine läks arwemaks ja tasasemaks, südame tuikumine oli kui warisew lind; muud elotähte ei mõinud mina tema külles leida. Küli aea pärast löi ta filmad laiale ja ütles madala heälega: „Enne kui õõ pime käte jõuab, himustaksin weel nõdra waimole karas, tawat toetust. Näägi mulle Looja wääst ja heldusest?“

Tema igatsemist täites alustasin nõnda:

„Tuleta meele pimedal tunnil, et ükskord kõige ilmade läikus sul südant on täitnud ja et sina olemise suurust tundma said. Eks waatanud sul filmad poole igawusse, tähtis taewasse, ja pääwal jälle teisa poole sisse? Mõtles pisokest wahetüki ära ja sino kinniwarjawat maakera, siis wõlwiwad — otsego sirkli rõnga keskpaiga ümber — ilmad sino üle, sino ümber ja sino alla; — kõik aetawad ja aetud — hülgus hülguses, — suurus suurusesse tungitud — kõik päikesed üheks päikesekeraks sino ligidale koto pigistatud, tungiks ja kisiks sa ennast igawuse pikusesest kõikpäikesest läbi, sina ei peaseks wälja pimedada tühidusse. Tühidus asub üksnes ilmade wahel, ei mite ilma ümber.

„Tuleta meele pimedal tunnil, ja mõtle nende aegade peale, kus sina ärahaardumises Jumalat palusid, ja kus sa teda mõtlesid — seda lõpelikute mõtete suuremat lõpmata peale.

„Eks sina ole seda waimo äratunnud, kelle määratus ei mite üksnes wolis ja tarkuses ja igawuses, waid ka armastuses ja õiguses? Kas sa wõid unustada päiwi, kus sinine pääwa taewas ja sinine öötaewas sulle kui sinised silmad lahti läksid, misga helde Jumal sino peale waatas? — Kas sina ei ole määratuma armastust tunnud, mis inimeste südamesse ennast peitis ja sealt kui peeglist sulle paistis? nõnda kui päike oma eledat walgust ei mite üksnes ligiseiswa kuule — meie öödele walguseks — ei anna, waid ka eha ja koido-tähele ja kõige kaugematele rändawatele tähekestele?

„Tuleta meele pimedal tunnil, kuidas sul sino elokewadel furno-hauad otsesõnu kauge uelma määrajad paistsid, ja kuidas sina keskel elopriiskusel surma hinna äramõistsid. Wanuse külmas kohmetanud loomad soendab haua lumerüügas uelusse ärkama. Otsesõnu kui üks laewamees, kes wilust, talwifest tühjast merest äkitselt rannakaldale üles astub, mis soeas täielikus kewade ilus õitseb, nõnda saame üheainukese tõukamisega, mis meie elolaewa kergitab, elo talwe lõpetusel äkitselt igawesse kewadesse.

„Ole rõõmus pimedal tunnil, et sino elo suures laias elus asendab. Maast wõdetut mullapõrnu on jumalik õhk elustanud. Nüüd kihiseb üks ilm, ja iga puulehele on üks hingede maa. Iga pisuke elo kohmetaks külma ja waoks põhja, kui ümberringi suur laenetaw elo teda ei soendaks ja ülewäl ei kannaks. Uea meri läigib kui ruumide meri, ilm-

otsata hiilgawatest loomadest; ja suremine ja sündimine on aga tuleorud ja tulemaad igawesses laenetaewas ilma-meres. Surnoluukuju ei ole kuskil leida, mis nõnda näitab on üks teine keha. Ilma kõige omalist elus-olemist ei oleks meil muud kui laia otsata surma. Loomuse kõrge Alpeni mägede külles taksitame kui samblad, mis oma kõrge pilwete külles imewad. Inimene on liblikas, kes Simborasso määle kõigub ja kõrgel üle libliko lennab Rondon*) ; aga üksipuha, suur ehk weike, Kalewi-poeg ja laps, nemad rändawad kõik priipõlwele ühes aias, ja ühepääwa-kihulane weab oma suguwanamate rida tuulemarudest ja waenlastest läbi ešwanemateni, kes ennemüiste Paradiisi jõgede kallastel õhtopäikese paistel mängisid. — Ära unusta seda mõtet ial, mis praego sino silma ees nii selgest ennast väljalahutab, et hing libedamate waimopiinade, tulisemate waimorõemude wasto kestab, senni kui keha kaugemate ihuwalude ja kenaduste alla katki pudeneb. Nõnda on hinged sooauro-tulokeste farnatsed, mis tuuleoogude ja wihmasagarate wahel kustumata ühest paigast teisi liiguwad.

„Kas sa wõid unustada pimedal tunnil, et suured inimesed enne sind on elanud, ja et sina nende järgile lähad? Ülenda ennast nende waimude

*) Kes „Maailm ja mõnda“ on lugenud, need tunnewad nimetud määb ja linno.

läbi, kes oma mägedel seisid, ja elo äikesepilwed üksnes ümberringi nägid, ei ial oma pea üle! Tuleta meele tarkade ja laulikuide hulkasi, kes põlvesti põlvede järel on waimustanud ja walguustanud!.."

"Käägi meie Lunastajast," ütles Els.

"Mõttele pimedal tunnil Jeesuse Kristuse peale, kes seda tundi ise oli katsunud, selle määratuma päikese lahke kuu peale, mis meie inimlikule böödele walgust annab. Elo olgo sulle püha ja suremine, sest tema on mõlemid sinoga jaganud. Tema helde ja kõrge kuu waatko wiimises pimeduseses sino peale ja näitko sulle tema Jsa.

"Tuleta meele wiimisel tunnil, kuidas inimese süda wõib armastada; kas sa wõid armastust unustada, kus üks süda sulle kallim oli kui miljoni südamed, ja kus hing eloaes pikusel ühest hingest ennast toidab ja elustab, otsekui sada-aastane tam üht ja sedasama paika alati oma juurtega kinnipeab, ja sealt seest sada kewaded uut rammo ja õisi imeb."..

"Kas arwad mino lapsokest?" küsis haige.

"Kaa tema peale mõtle," kostis min; — ja Els ütles madala heälega: "Rõemus ülesärfamine ja nähasamine taewas."

"Müüd tuleta weel meele wiimastes tundides neid suuremaid, kus elo sul kena ja suur oli, — kus sina kewadel rõmo pärast nutsid, kus sina kergitatut südamega palwetasid, ja kus Jumal sulle nähtawaks idusis, — kus sino süda esimese ja wiimise

armastuse leidis, — ja wat ovoma silmad rõemsal finni."..

"Mina saan neid üksford jälle näha," ütles Els — kangro Jüri ja tütrikese, kellest Jüri waga inimese kaswatanud." Siin puhlas tema ja ütles natukese aea pärast: "Ma tuletan meelo pimedal tunnil, — jah seda, ja seda, — ja suremine on kena, ja lahumine Kristuse sees — oh mino helde Lunastaja, wõta mino — —." Mis tema pikelt rääkis, sest ei wõinud enam aroaada, aga mokad liikusiwad temal weel tüf aega ja sõrmed liikusiwad, kui oleks tahtnud sõna tähendada. Jhe mine kuulin tema suust: "Kas kuulete kena laulust ja mängihäält, — miks te'e mind kelate?" ja siis hüüdis ta äkitselt kiljatamisel: "Eit, eit! tuluke kustub! — mina suren — —"

Wanamoor kargas kiljatamise peale kohkudes leaugult püsti, aga enne kui tema sängile jõudis, olid Else silmad juba murretud ja keelepaelad lufkus. Neg aealt kuulus weel kõrsemat arwa hingetõmbamist, kunni pikamise hingamine rauges ja poole tunni aea pärast otsa lõpes, — sest elohing oli läinud.

Sureja säng näitab mõistlikule waatajale otsego üks kõrge mägi, kelle arja pealt meile südaöö pimesusel lahke koido tera tulewa ilma päikesest silma paistab, mis kaugelt taewa sõrwa palistab. Selgemast paistab meile seal lootuse-täht, kelle juhil teerada ülesse jookseb, kus meie eelläinud armsad el-

wad. Meele ja südame igatsemised saawad puhas-
tatud ja uendatud; wäsiind hing tunneb karastawat
kewadest õhku.

Ra wanamoori tuima südant oli tütre surm silma-
pilgul liigutanud, pisarad — mis ammo laugudelt
wõrdunud — tõusiwad temal silma, kui lapsokest
sülewõttes ütles: „Waene isata loom, nüüd ei ole
sul emagi enam.“

Joobnut wanamees ja poisike Mihkel norisefid
wõidu, ja natukese aea pärast oli wanamoori kurbus
lõpenud, et nendega seltsis kolmekeerulist unelõnga
keerutas. Mina tõstsin laua küünlaga sängi ette ja
istusin järi peale furnowalwajaks. Raks raholist
uinowad, furnut ema tema magawa lapsaga olid
mino wahwusel toas.

Winge tuul kohises õues ja sassis wahete peal
katust, et sarikad rägisesid ja toaseinad paukudes
naksatasid. Oleks mul midagi tühja kartust südames
olnud, kes teab, mis imeliko lugust sel ööl oleksin
wõinud näha saada, kus furno ja magajate wahel
aina üksi istusin ja kiltide laulust seltsi leidisin. Aga
ei näinud ega kuulnud mina midagi wõeraliko juh-
tumist, mis wiirastuseks oleks wõinud nimetada.
Ei tulnud seie musta kassi, ei warest, kaarnat ega
harakat sängi peale tantsima, waid furno nagu seisis
kui naerataw lahke pilt mino ees, sest kõik endised
mure, kurwastuse ja tõbe jäljed oli wäikne surma-
ingli oma tiiwaga ärapühkinud, ja üksnes kena

raho-kuju järele jättnud. Furno-kuju tuletab meile
meele, et üksford laa niisuguseks raholiseks uinujaks
saame, kui kehasoe lõpeb ja angund weri soontes
tarretab.

Lai hommiko walge oli juba wäljas, kui pere-
rahwas magamast ülesärkas; nüüd wast kuulsid wana-
mees ja poeg tütre ja õe surma sõnumeid; aga
wanamehe raske eilsest wiinast uimane pea ja poisikese
waimo-tuimus ei pannud seda asja palju tähele.
Wanamoor käästis Mihkli naabri külasse minna
puusärgi laudo ja kirstotegijaid otsima, andis weike
ankrokese ja wiinaraha, misga Kausta kõrtsist kur-
wastuse kustutamist pidi toodama.

Enne kui minikule jõudsin, tuli Kangro Jüri
senna, kes juba teel poisikese kääst furno-sõnumeid
oli saanud. Tema kahetses südamest, et temal eile
õhto ilja koeo tulles enam wõimalik ei olnud Else
wiimist igatsemist täitma tõtata. Mina ei saanud
weel Else palumist lapse pärast awaldanud, kui tema
juba ise sellepärast ütles: „Mahajäänut lapsokese
wõtan endale kaswandikuks, seie ei tohi wäätit jätta.
Oleksin tema kadunud ema mõne aasta waremine
tundma saanud, kes teab, ehk oleks lugu teisite
käänud? — Kergemeeline noorus ja õpetuse puudus
saiwad temale kõige õelamaks waenlaseks; aga nüüd
on tema Jumala kohtu ees, sellepärast — rahu
tema põrmule.“

Mul oli suur rõõm auusat kangrut tundma õpida,
ja et mino tee õnnelikul juhtumisel tema talust mööda

jutdas, tõtasime üheskoos minifule. Teel magusat sau vestes leidsin igal silmapilgul mõnda avalikult t ama, mis Jürile kiituseks tõusis. Tema jutustas mulle kadunud Else õnnetumat elotäiki, mis alamal lühidelt lugejale tahan rääkida, südamest soovides, et nooremad tütarlapsed sellest endale õpetust võtaksid.

„Kerge meel ja uhkus ühelt poolt,“ — ütles Jüri — „nõnda kui õpetuse puudus ja laidoväärt eenkuju teiselt poolt, olid viletsa Else noore põlve suuremad waenlased; ja tema elolaewal ei olnud mere peal tüürimeest, kes laewa wee alla peidetud kaljorüngastest läbi oleks mõinud wia. Jumalast jumeda näoga loodut piigale oli palju lingo paelo teele pandud, kuhu jalga takistades komistas ja seda enne tähele ei pannud, kunni põesa al warjoline mado teda oli näpistanud. Harimata jäänud meel ja süda ei oskanud edewa ihaldusele tõkeid ette panna. Emast ei olnud tütarlapsele mitte vähemat kasu, waid ema elo saatis temale kahju. Wanamoor oli noorel põlwel ise liiderliko pidu armastanud ja laulatut meheta enesele tütre korjanud. Mõne aasta iljemine kosis teda Rõpaski Siim, kes juba sel aeal kuulus joodik ja prassija oli, ja pika küüntega teiste oma püüdis. Else ema lootis naise tanust endise elule kattet ja tulewatele patudele warjajat; sest kaa abielus ei raatsind tema oma õpitut ammetit maha jätta, ja tegi Siimo litsilipukandjaks. Neljast abielopõlwes sündinud, Siimo nime peale ristitud las-

test ei jäänud enam kui üks ainokse poeg, Mihkel, elusse; teised suriwad juba ema piimal. Ugara peaga terasest tütrest, meie Elsest, ehk oleks targemal kaswatamisel üks auus inimene mõinud saada, aga Rõpaski Triinul ei olnud seda mõistust ega tahtmist. Tema läks aegamööda mehega joodikult ja laisaks. Elsest lubas ta kena linna-neitsi kaswatada, kes teda wanamehega wanal eal pidi toitma. „Ega närbast peenikesest loomast talotütrokut ial wõi saada!“ ütles wanamoor, ja lastis tütarlapse wedeldes üleskaswada, et mite sula-warrast näpu wahela ei annud. Raheteistkümnne aastane Els anti mõisa, esiteks junkro, emandale lapse-hoidjaks, sealt sai paari aasta pärast toatüdrukult ja wiimaks — kui ta kiriko õpetusel juba oli käinud — wiis ema teda linna ühe tutawa saksa juure teenima.

Linn on maalt tulnud elotarkufeta tütarlapsel otse kui kulli pesa kanapoeale; siin on kiusajaid iga nurga peal, nii hästi uhkeid isandaid kui petisti noori herrasid. Siiski seisis Els paar aastat kiusajate wasto ja jäi karst inimeseks, sest et ilmasüüta noorusel warjo-ingel kõrwes kõnnib, kes teda nägemata warjab. Aga kui oled sõrmeotsakese waenlase kätte annud, siis põgeneb ingel sinust ja waenlane mõtab sino üle mõimust. Els hakkas natuke saksa keelt tõnkama, mis kui kelt külmetand maad mööda käis, aga uhkuse kurat tõusis wõera keele õpimisega tema südamesse. Ei tõlbanud enam maawärki riided,

waid Els — kes ennast niid Elsbeta nimetas, tahis neitsi ülikonda. — Noh, mis sest ramalusest pikemalt rääkida! Esimese neitsi-kleidi aluspalistus oli veel kulumata, seal sai neitsist ühekorraga mamsel ja meheta emand. — Ja kuidas üks tark wana-sõna ütleb:

Said forra andeks ühele

Siis langed sõõdiks linnale!

nõnda oli Elsega lugu. Rahe aasta eest tuli tema lapsesega linnast tagasi. Endine liiderlik elo, häbi ja mured olid tema terwise lõpetanud; tema hakkas tiisklusest pöödema ja langes selle nooruse surmaja kätte. Pikal haiguse aeal sain temaga tutawaks, ja Jõsandale täno! mino külwatut seeme kukus hea põllo peale. Els on rõhutut südamega oma endist patuelo kahetsenud, ja suri kindlas uskus ja lootuses Ennistegija armo peale. — Kui Jumal mino elot iga pikendab, siis loodan Else järeljäänud lapsokese nõnda kaswatada, et temast ema ja ema-ema kelgowedajat ei pea saama."

Ja kangro Jüri mõistlik jutuga lõpetame lugemise, mis muidugi pikemaks wenis, kui ette oli arwatud.

Siiditebraja.

Ei leita tänapäawal palju ühtainokesi meie lugesate seas, kellel siid tundmata oleks, sest kiriko minnes waesl lapsel Maiegi punane siidi-lint rinna ees, mis tädi Paide

laadelt oli olnud ja õetütrelle kingituseks toonud. Nõuka matel tütarlastel nähtakse siidi pärgil ja kaelas; ja kui Ditsa Miikli wanem poeg sügisel enne koito raudkäpa talotusel wiina wärssiga salateele lähäb, siis on temal — sellepeale lõõn julgest fiila! — paberisse mässtitut siidi-rätik pöues, mis korisuta ja palistamata, kui oleks eile wast poest toodud. — Meie kirjaturundjad teadwad juba „Pühapääwa wahelugemistest," kuidas maapind neid linu ei kaswata, kusi siidi lõnga fedratasse, waid et üks weike rööwuf*) Poosa poolt siiditebrajaks seati, mis seta peenikest õmbliko eiesarnast lõnga walmietab. Saago siis tänuwusses Kalendris siidirööwuf oma fedrussega lugejale teadawaks, et meie Täht-ramat „kasuliko" lianime waleks ei jäta, waid aawituse kõrwas laa õpetust külwaks.

Siidi tarwituse algmist taganõudes wiitwad jäljed meid muiste põlwe pimeduse rajale; seal leiame Hiina-riigi wanas jutustuses esimesi sõnumeid, kuidas inimesed siidi õpind tarwitama. Hiina aea-raamatutes, kuhu kõik tähelepanemise wäärt asjad ülespanud, seisab ühes kirjast, mis 2 tuhat 2 sada 5 aastat enne Kristuse sündimist on kirjutud, et üks Hiina keiseriina, nimega Siling-hi, siidirööwufast siidi õpinud tegema. Siling-hi kaswatas omas loassis siidirööwufuid, korutas siidieied lõngaks ja kudus lõnga kangaks. Keiseriina Siling-hi elas 2 tuhat 6 sada aastat e. K.

*) Tännine maa-keele waesus nimetas loomakese siidi-ussiks, üks nimi, mis kauemine ei rohi sallida, sest et se läbi õpistat elstus woib tulla. Neid roomajaid elokaid, kellest iljemine liblikad signewad, ei sünni mite ussiks kutsuda, waid peame neid rööwufad nime-tama, saksa-keele: Raupe. Sedamööda peame tännini ussi nime al liikuwaid elokaid, kui kassa ussi, puie- ja dieke-ussid — kasso-rööwufaks, eht neid lehe- ja die-sõjaid — leherööwufaks ja liljerööwufaks nimetama. Kõik rööwufad sünniwad liblika manabest. Mis wihma-uss ja tema sarnane, se jääb ila ussiks ja ei moondata neid ial liblikateks. Suuremad roomajad tuleb madudeks kutsuda; is on igal roomafatesugul oma pärisnimi ja ei kuskil elstust karta.

Esiotsalt oli siidi-figitamine üksnes Hiina-maa suurtsugu naiseterahwa toimetuseks, kunni aeg aealt asi rahwa keskel laiemale paisus. Rakstuhat-kahesaa aasta ümber e. R. f. istutati juba igas kohas moori-marja-puid ja kasvatati siidi-rööwukuid, kuid ülemal nimetatut wana aegne raamat räägib. Hiinalised pidasid kasolisko kauba-wara wõeraste eest warjul, et keegi nende rifuse hallikat tundma ei saaks. Nemad müüsiwad siidi-lõnga ja riet wõeraile maile, aga ei kuulutanud keslegile, kust siidi pidi tehtama; ja üks kindel riigi-käsi ahwardas igamehele surma, kes siidi-rööwukuid wõerale maale müüks. Sellepärast ei saanud wõerad kaup-mehed ial siidisündimise otsust, ja ei wõi imeks panna, kui aega mööda mitmesugused walearwamised tõusid; nõnda räägiti mõnes paigas, et siid puie otsas pidi kasvama. India rahwas sobitas kõigerohkemat siidikaupa Hiinalastega, ja tehti India-maal palju siidi-rieti, mis Wöönitsia kaup-mehed oma laewadega igale poole wedasid. — Tuhat 6 sada aastat e. R. f. tunneti siidi-rieti juba Egiptuses ja weikes-Aasias, sest Mooses kirjotab sel aial, kui kogoduse telgiehitamist räägib, et mitmeid karwa siidi-teksti püha telgi ehitamiseks pidi wõetama (2. Mos. 26, 1.)

Wöönitsia rahwal olid Tiiruse linnas mitmed kangas-jalad, kus peal Hiina-maalt toodud siidilõngad kangaks lõksutati, enne kui kaubale wiidi. Nende kuulsad kauba-laewad tõiwad siidi ka Eüropa maale. Suure Makedonia-maa kuningas Aleksandri walitsuse aial toodi esimest siidi-rieti Krega maale ja iljemine saiwad Kreegalased kaa siidi-rööwukaid tundma.

Siiski näib wanal aial siid ja siidi-rieti wäga arwoline kaup olewad olnud, mis suures hinnas seisis, et kõige rikkamail rahwail pisut siidi-rieti oli. Rooma rahwas sai palju iljemine siidi tundma, ja kui üks kuulus Rooma walitseja, Egiptuse maalt tagasi tulles, üksford siidirätikuid päikese terade warjuse wälja lastis lahutada, hahas rahwas selle

raiskawa uhkuse pärast määsma. Siidi-rieti ei müüdud muido kui kaalo järel ja tehti sellepärast nii peeneks, et rie kui õmblisko wõet wäljanäitas. Iljemine hakati pool-siidi-rieti tegema, mis natuke pakssem ja odawam oli. 550 aastad p. R. f. tulid kaks mnuka Konstantinopeli linna ja rääkisid, kuidas nemad Hiina-maal käies salamahti olid näinud, kust siidi tehakse, ja et nende arwates kaa siidirööwukaid siin woiks kaswatada, kui aga liblika mune saaks. Keiser Justinian tõutas neile suurt palka, kui nemad Hiina-maale tagasi läbaksid ja sealt siidi-rööwukate mune tooksid. — Mungad läksid tagasi ja warastasid salamahti elowaewaga liblika mune, mis seesõdenestatud leppis õnnelikult aratõiwad, et Hiinalased nende petliko wargust ei näinud. Konstantinopelis pandi munad sõnniko-lawa soe auduma ja toideti wäljaautud elofad moorimarjapuu lehtedega; ja asi läks korraliste signema. Müüd istutati igale poole moorimarjapuid ja kasvatati aast aastalt rohke mine siidirööwukuid. Paar sada aastat iljemine hakati siidirööwukuid ka Hispania-maal kaswatama, kus pisofesed elofad niisama hästi signesid, ja kust neid aega mööda Eüropa lõunepoolise maile laiemale lahutati; aga Inglismaal ei läinud nende sigidus mitte korrale.

Prantsuse maale toodi esimesed siidi-rööwukad 1440mal aastal p. R. f., aga läks siiski enam poolteist sada aastat aega, enne kui lugu korrale sai, sest et alaline sõda ja waenwaeg kasolisko asja signemist ärakeelas. Saksamaale toodi siidi-rööwukud 1598 aastal, aga wast meie päiwil hakatakse seal neid rohke mine kosutama, ja läheb mitmes paigas lõunepool Saksamaal siidi-tegemine hästi edasi.

Siidirööwuka munad on jämeda liiwafõmera suurused ja läätsekombel ümmargused. Munakese sees leitakse piist kolast marga, kust rööwuk sünnib. Wiim, külm ja lumi ei tee munadele talwel midagi wiga; ja kewadel — kui moorimarjapuud parajast lehte puhkewad poewad rööwukud

munadest wälja ja tõtawad sedamaid lehti sööma. Nemad on wäga ablaste söögisuga loomakesed ja sööb iga rööwuf niipaljo pääwa kofta, kui tema keharasfus kaalub; se tuleks suurema elaja kofta määratumaiks arvata. Kaswamise aeal poetawad rööwufad nelikorda nahka seljast maha, sest nahk ei paiso wenibes waid jääb suuremaks läinud kehale kitsaks. Nahapoetamise aeal on rööwufad pool haiglased, ja peab neid seal wäga hoolsalt rawitsetama, kui kahjo ei taheta saada. Kui nemad neljatkorda nahka seljast poetanud, siis näitab söögisu neil täitmata ja nemad sööwad ööb ja pääwad ühtepuhko. — Wiimaks lõpeb söögisu ja nemad hakawad warjoliko paika pugema, kuhu wõrku teewad ja peale seda ennast eide sisse kedrawad. Kebrates keriwad nemad 3 kunni 6 pääwaga ennast weike kerakese sisse, mis kofon nimetakse ja ligi 7 sada küünart siidi eiet annab. Wida kindlam kerakene on, seda paremat siidi temast wõib saada. Kaks ehk kolm nädalad iljemine sünniwad kerakeste sisse liblikad, mis kerakese sisse augo uuristawad ja wälja poewad. Pärast sugutamist munewad emased liblikad 4 sada muna ja rohkemgi ja surewad siis ise ära.

Neis kerakestes, kellest siidi tahetakse saada, tapetakse liblikad, kas leiwa ahjo palawusses ehk keewawee-aurus, aga tapmise juures tuleb hoolt pidada, et siidi-eiele kahjo ei tehta. Peale seda haspeldakse siidi eie ja korutakse lõngaks eak niidiks, kuida mõõda tahetakse.